

بررسی تاثیر هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس

اسماعیل خوشبخت^۱، فاطمه علیین حقیقی فرد^۲

^۱ اسماعیل خوشبخت کارشناسی رسمی دادگستری استان فارس.

^۲ کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه اندیشه جهرم.

نام نویسنده مسئول:

اسماعیل خوشبخت

چکیده

مطالعات گسترده نشان داده است که هوش هیجانی تاثیر بسیار بالایی در علم حسابداری و متغیرهای مربوط به آن دارد. هدف از انجام این پژوهش بررسی تاثیر هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس می باشد. این پژوهش یک تحقیق کاربردی و پیمایشی بده ست که جامعه آماری آن شامل کلیه کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس به تعداد ۱۰۰ نفر می باشد که به علت محدودیت در تعداد جمعیت آماری، حجم نمونه نیز به همان تعداد ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شده و با روش نمونه گیری به صورت تصادفی ساده و در دسترس انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می باشد که شامل پرسشنامه استاندارد هوش هیجانی گلمن (۲۰۰۵) و پرسشنامه سبک تصمیم گیری اسکات و بروس (۱۹۹۵) می باشد. بعد از توزیع و جمع آوری پرسشنامه میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس برای تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق از نرم افزار **spss** استفاده شد. نتایج نشان داد که هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد. همچنین هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس، کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس و کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، تصمیم گیری آنی، تصمیمی گیری شهودی، تصمیم گیری وابستگی.

مقدمه

انتفاع بخش های مختلف جامعه از خدمات حسابرسی در شرایطی بیشینه خواهد شد که با تلاش همه جانبه فعالان عرصه مالی، نقش حسابرسی در جامعه به روشنی مشخص شود و خدمات ارائه شده به وسیله آنان از کیفیت لازم برخوردار باشد. از این رو، کیفیت بالای خدمات حسابرسی مستلزم عملکرد و تصمیم گیری شغلی بالای حسابرسان است. در حسابرسی، عملکرد شغلی و تصمیم گیری فرد به علت تأثیری که بر کیفیت حسابرسی می گذارد بسیار حایز اهمیت است. محیط کاری حسابرسی علاوه بر صفت های ویژه کارهای حسابرسی (مانند جدید بودن، غیر مستمر بودن و پیچیدگی)، شامل عنصر پاسخگویی، وجود و شفافیت استانداردهای حرفه ای، نیازهای صاحبکاران و استفاده کنندگان صورت های مالی و نقش کمیته های حسابرسی نیز می باشد ویژگی های حسابرسی به عنوان تصمیم گیرنده شامل موضوعاتی از قبیل: استقلال، بیطرفی و درستکاری؛ تردید حرفه ای؛ معلومات، تجربه و دانش تخصصی؛ حفظ و صلاحیت حرفه ای؛ اولویت بندی خطر و جانبداری های بی مورد است که انتظار می رود تصمیمات حسابرسی را تحت الشعاع قرار دهند. یک فرایند عادی تصمیم گیری، لزوماً باید دربرگیرنده سه مرحله اصلی تکراری باشد. این مراحل عبارتند از هوش (شامل جمع آوری داده، شناسایی هدف ها، تشخیص مشکلات، اعتبار داده ها و سازماندهی مشکلات می باشد)، طراحی (شامل دستکاری داده، تعیین کمی هدف ها، تولید جایگزین ها و ارجاع ریسک ها یا ارزش ها به جایگزین ها) و انتخاب (شامل ایجاد آمار و ارقام در زمینه جایگزین ها، شبیه سازی نتیجه های جایگزین ها، تفسیر جایگزین ها، انتخاب بین جایگزین ها و تفسیر انتخاب) (قربان زاده، ۱۳۹۲).

از عوامل موثر بر کیفیت تصمیم گیری حسابرسان، هوش هیجانی است. گلمن^۱ (۲۰۰۲) عناصر هوش عاطفی یا هوش هیجانی را به دو طبقه عناصر فردی و عناصر اجتماعی تقسیم می کند، عناصر فردی شامل خودآگاهی، خود کنترلی و انگیزش است و عناصر اجتماعی شامل همدلی و مهارت های اجتماعی است. خود آگاهی به معنای آگاه بودن از حالت روانی خود و نیز تفکر درباره آن حالت است. خود کنترلی به معنای تنظیم احساسات فردی است. افراد با خود کنترلی بالا، افرادی منطقی می باشند که قادرند محیطی از اعتماد و انصاف را پیرامون خود ایجاد کنند. در چنین محیطی رقابت مخرب و اختلالات داخلی کاهش پیدا می کند و بهره وری بالا می رود، افراد مستعد جذب سازمان می شوند و کسی سازمان را ترک نمی کند. انگیزش باعث می شود که رهبران، خود و دیگران را برای رسیدن به چیزی ماورای انتظارات ترغیب کنند. در بعد اجتماعی همدلی نوعی توانمندی است که بر مبنای خودآگاهی بنا می شود. همدلی، یعنی توانایی گذاشتن خود به جای دیگران، برای تشخیص آنچه که دیگران احساس می کنند، بدون اینکه آنها چیزی به دیگری بگویند.

فرضیه های پژوهش

هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرسان در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.
هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرسان در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.
هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرسان در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.
هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرسان در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

مبانی نظری تحقیق

هوش هیجانی یک هوش غیر شناختی است که از نظر تاریخی، ریشه در مفهوم هوش اجتماعی دارد و نخستین بار «ثراندیک» (۱۹۲۰) آن را مطرح کرد. به عقیده ثراندیک، هوش هیجانی توانایی مهم مدیریت انسانها برای عمل به شیوه ای خردمندانه در روابط انسانی است. «سالووی و مایر» نخستین افرادی بودند که هوش هیجانی را زیر مجموعه ای از هوش اجتماعی تعریف کردند که شامل توانایی کنترل احساس ها و هیجان های خویش و دیگران، تشخیص احساسها و هیجانها در خود و دیگران و استفاده از این اطلاعات برای هدایت، تفکر و اقدامها خود فرد است «گلمن» (۱۹۹۵) نیز هوش هیجانی را شامل خودآگاهی، مدیریت و مهار هیجان ها، برانگیختن خویشتن، همدلی و دستکاری و اداره روابط می دانست (گلمن، ۱۹۹۵).

بررسی مولفه های هوش هیجانی

«گلمن، بویاتزیس و ری» اجزای هوش هیجانی را به شرح زیر بیان کرده اند: (پورشایگان و همکاران، ۱۳۹۱)
خودآگاهی: خودآگاهی یا تشخیص احساس در همان زمان که در حال وقوع است، بخش مهم و کلیدی هوش هیجانی را تشکیل می دهد.

خود نظم‌دهی: کنترل و اداره احساسات مهارتی است که بر پایه خودآگاهی شکل می‌گیرد. آن‌ها قادرند محیطی از اعتماد و انصاف خلق کنند. فقط افرادی که بر هیجان‌هایشان تسلط یافته‌اند، قادر به انطباق با این تغییرها هستند.

انگیزش: هدایت احساس‌ها در جهت هدف خاص برای تمرکز توجه و ایجاد انگیزه در خود بسیار مهم است. کنترل احساس‌ها زمینه ساز هر نوع مهارت و موفقیت است و کسانی که قادرند احساس‌های خود را به موقع برانگیزانند، در هر کاری که به آنان واگذار شود، سعی می‌کنند مولد و مؤثر باشند.

همدلی: توانایی دیگری که براساس خودآگاهی هیجانی شکل می‌گیرد، همدلی با دیگران است که نوعی مهارت مردمی محسوب می‌شود. افراد همدل سعی می‌کنند تمام افراد راضی‌کنند. با ملاحظه و فکر، احساس‌های دیگران را همراه با سایر عوامل در تصمیم‌گیری‌ها در نظر می‌گیرند

خود انگیزختگی: این مولفه مربوط به تمرکز هیجان‌ها برای دستیابی به اهداف مورد نظر می‌باشد. بسیاری از روانشناسان خود انگیزه را شرط بقا می‌نامند. افراد خود انگیزخته ارضا و سرکوب خواسته‌ها را به تاخیر می‌اندازند. آنها همواره در تکاپو و حرکت هستند، تمایل دارند که همواره، مؤثر و مولد باشند.

تصمیم‌گیری:

تصمیم‌گرفتن در لغت به معنی، اداره کردن، قصد کردن آمده است (دهخدا) رادفر و همکاران (۱۳۸۷) تصمیم‌گیری را فرآیند پیچیده‌ای می‌دانند که شامل انواع توانایی‌های فکری و نیز داشتن اطلاعات در مورد تصمیمی که می‌خواهیم بگیریم می‌باشد.

تصمیم‌گیری، عبارت از فرآیند انتخاب ممتازترین گزینه با قاعده از میان سایر گزینه‌هاست. تصمیم‌گیری، در کلیه جنبه‌های زندگی شامل تصمیم در خصوص خرید، رأی‌گیری، انتخاب شغل و... دخالت دارد. تصمیمات معمولاً با عدم اطمینان در خصوص دنیای خارجی و تعارضات، اولویت‌ها و رجحان‌های شخصی همراهند و فرآیند تصمیم‌گیری اغلب با مرحله جمع‌آوری اطلاعات شروع شده و پس از ارزیابی احتمالی تا آخرین مرحله که انتخاب است، پیش می‌رود (شافیر^۲، ۲۰۱۳). طبق تئوری ساختار برتر آ مونت‌گومری^۴ (۲۰۱۳)، تصمیم‌گیری در واقع جست و جو برای دستیابی به ساختار برتر می‌باشد.

ابعاد تصمیم‌گیری

تصمیم‌گیری می‌تواند با تمرکز گرای و رسمیت کم یا زیاد همراه باشد. گاهی اوقات اطلاعات نقش مهمی در اقدام به اتخاذ یک تصمیم ایفا می‌نمایند. گاهی اوقات نیز فرآیندهای قدرت، محتوی و مضمون تصمیم را تعیین می‌کنند. به طور کلی نتایج تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد فرآیندهای تصمیم‌گیری عمدتاً به چهار بعد تقسیم می‌شود (کوپمن و پرل^۵، ۲۰۱۰).

۱ - تمرکز^۶: میزان تمرکز یکی از پارامترهای مهم و اساسی در تصمیم‌گیری است.

۲ - رسمیت^۷: یکی دیگر از ابعاد مهم، حدود یا قلمرویی است که تصمیم در آن اتخاذ می‌شود. گاهی تصمیمات طبق فرآیند سازمان یافته و رسمی اتخاذ شده، گاهی اوقات نیز انعطاف پذیرند.

۳ - اطلاعات: اینکه تصمیم‌گیری بر چه اساسی انجام می‌شود و کدام اطلاعات زیر بنای اتخاذ یک تصمیم خاص هستند، اهمیت دارد.

۴ - رویارویی^۸: این بعد از ابعاد تصمیم‌گیری، زمانی که فرآیند سیاسی تلقی می‌شود و هر کدام از طرفین براساس موقعیت و قدرت (خود) سعی دارند منافع شخصی را حفظ نمایند، اهمیت دارد و در واقع عبارت از زمینه‌ای است که میان فرآیندهای تصمیم‌گیری، رویارویی و تعارض به وجود می‌آورد.

پیشینه پژوهش

صالحی و همکاران (۱۳۹۷)، در تحقیق خود با هدف بررسی تاثیر هوش هیجانی بر عملکرد حسابرس با نقش واسطه سرمایه فکری به این نتیجه رسیدند که بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نقش میانجی متغیر سرمایه فکری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس مورد تایید قرار گرفت.

2 - Shafir

3 - Dominance Structuring

4 - Montgomery

5 - Coopman & Perl

6 - Centralization

7 - Formalization

8 - Confrontation

مرادی و افشار ایمانی (۱۳۹۶) در تحقیق خود با هدف بررسی رابطه هوش هیجانی، هوش معنوی و عملکرد حسابرس به این نتیجه رسیدند که بین هوش معنوی و هوش هیجانی رابطه معنی داری وجود دارد. بین هوش معنوی و عملکرد حسابرسان رابطه معنی داری وجود ندارد. بین هوش هیجانی و عملکرد رابطه معنی داری وجود دارد و در نهایت هوش هیجانی رابطه بین هوش معنوی و عملکرد حسابرسان را واسطه‌گری می‌کند.

مشایخی و اسکندری (۱۳۹۶) در تحقیق خود با هدف بررسی رابطه مولفه‌های هوش هیجانی و قضاوت حسابرس به این نتیجه رسیدند که حسابرسان با هوش هیجانی بالاتر، قضاوت مناسب‌تری انجام می‌دهند. در حسابرسی برای قضاوت و تصمیم‌گیری از ویژگی‌های فردی و ساختاری استفاده می‌شود. با توجه به این موضوع که حسابرسی شامل قضاوت حرفه‌ای است، بررسی تأثیر ویژگی‌های حسابرسان بر قضاوت آنها، اهمیت دارد.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود با هدف بررسی نقش هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم‌گیری در سازمان چنین بیان می‌کنند که نظریه هوش‌های چندگانه گاردنر (۱۹۸۳) و نظریه هوش هیجانی مایر و سالووی (۲۰۰۰)، به اهمیت هوش هیجانی کارکنان در تصمیم‌گیری اشاره می‌کند. مشارکت کارکنان در تصمیم‌گیری‌های سازمان و بکارگیری نظرات آنان در عمل باعث افزایش حس مسیولیت‌پذیری و تعهد در قبال تصمیمات اتخاذ شده می‌گردد و مدیران باید کارکنان را در پیشبرد امور سازمانی با توجه به صلاحیت و کارایی‌شان سهیم نموده و به نظرات آنها در خصوص مسایل سازمانی احترام قایل شوند و از این طریق کارکنان را در سازمان توانمند نمایند.

زرین زاده (۱۳۹۵)، در تحقیق خود با هدف بررسی تأثیر هوش هیجانی حسابرس بر عملکرد حسابرس به این نتیجه رسید که اثر مثبت و معناداری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس وجود دارد و همچنین از ابعاد چهارگانه هوش هیجانی دو بعد خود آگاهی و مدیریت روابط دارای اثر مثبت و معناداری بر عملکرد می‌باشد و دو بعد خود مدیریتی و آگاهی اجتماعی به تنهایی بر عملکرد افراد دارای اثر معنادار نمی‌باشد.

رجبعلی زاده (۱۳۹۵) در تحقیق خود با هدف بررسی تأثیر احساسات و حالات روانی حسابرسان بر قضاوت حرفه‌ای به این نتیجه رسید که احساسات و حالات روانی مثبت و به ویژه منفی توسط حسابرسان، می‌تواند سبب جانبداری و سوگیری آنان و نهایتاً تأثیر سوء بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری شود (طاهری، ۱۳۹۶).

اعتباریان و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود با هدف بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سبک‌های تصمیم‌گیری به این نتیجه رسیدند که بین هوش هیجانی و سبک تصمیم‌گیری شهودی، رابطه معنادار وجود ندارد. بین هوش هیجانی و سبک‌های تصمیم‌گیری آنی و اجتنابی رابطه معناداری وجود دارد. نتیجه تحلیل رگرسیون نشان داد که از بین سبک‌های تصمیم‌گیری، سبک‌های عقلایی وابستگی و آنی قادر به پیش‌بینی هوش هیجانی هستند. در انتخاب سبک تصمیم‌گیری و میزان هوش هیجانی بر اساس جنسیت تفاوت معناداری به دست نیامد؛ ولی بر اساس تحصیلات تفاوت معناداری مشاهده شد. همچنین نتایج نشان داد که سابقه کار و سن، بر رابطه بین سبک تصمیم‌گیری و هوش هیجانی تأثیر دارد.

فهیمی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود رابطه هوش هیجانی (خود آگاهی، انگیزش، همدلی، مهارت‌های اجتماعی و خود تنظیمی) و عملکرد کارکنان به این نتیجه رسیدند که هوش هیجانی در قالب پنج مؤلفه مذکور بر عملکرد کارکنان سازمان مورد مطالعه تأثیر مثبت و معنی دار دارد.

رویائی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی رابطه بین فلسفه اخلاق فردی و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با رفتار کاهنده کیفیت حسابرسی پرداختند. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که فلسفه اخلاق فردی حسابرسان بر رفتارهای غیر حرفه‌ای کاهنده کیفیت حسابرسی تأثیر گذار است، بطوری که بین آرمان‌گرایی و رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. قاسمی و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی تأثیر ابعاد خود آگاهی، انگیزش و مهارت‌های اجتماعی بر عملکرد کارکنان دریافتند تأثیر هوش هیجانی در بعد خود آگاهی بر عملکرد کارکنان تأثیر معنی داری نداشته و در بررسی دو بعد انگیزش و مهارت‌های اجتماعی ارتباط معنی دار بوده و فرضیه‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفتند.

هادی زاده مقدم و طهرانی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان تبیین رابطه بین هوش عاطفی (هوش هیجانی) و سبک تصمیم‌گیری مدیران، به این نتیجه رسیدند که بین هوش عاطفی و سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی و اجتنابی مدیران یک رابطه معنادار و منفی و بین هوش عاطفی و سبک تصمیم‌گیری شهودی مدیران مورد مطالعه یک رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. بین هوش عاطفی و سبک‌های تصمیم‌گیری وابستگی و آنی در این بررسی رابطه معناداری بدست نیامد.

بهاتاچارچی و مورنو^۹ (۲۰۱۳) در تحقیق خود با هدف بررسی ارتباط واکنش های هیجانی و احساسی حسابرسان با تصمیم گیری آنان چنین بیان می کنند که واقعیت این است که حسابرسان، در طول فرایند حسابرسی، واکنش های احساسی، مانند دوست داشتن یا تنفر نسبت به پرسنل مشتری (صاحبکار)، یا اضطراب در مورد اجزای کار حسابرسی، خواهند داشت. همچنین در حین انجام حسابرسی ممکن است حالات خلقی مختلفی را تجربه کنند. تحقیق ها نشان می دهند که پیامد مهم احساسات و حالات خلقی که حسابرسان دچار آن می شوند، این است که این واکنش ها می تواند تصمیم گیری آن ها را تحت تأثیر قرار دهد.

یانگ^{۱۰} (۲۰۱۲) در تحقیق خود با هدف بررسی اثر هوش هیجانی بر تصمیم گیری حسابرسان دریافت هوش هیجانی، به عنوان عامل کلیدی در مواجهه با احساسات و فشار در کار حسابرسی، است. وی بر چگونگی تأثیر هوش هیجانی بر رابطه میان فشار کاری (مثال، فشار بودجه زمانی و فشار انگیزه مشتری) و قضاوت حسابرس تمرکز نمود. به طور خاص، اثر تعدیل کننده هوش هیجانی بر قضاوت های حسابرس، هنگامی که تحت هر دو فشار داخلی و خارجی قرار دارد، را بررسی شد. نتایج نشان داد که اثر تعدیل کننده هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس عملاً می تواند تمایل او به درگیری در رفتار نابهنجار را کاهش داده و موجب بهبود کیفیت حسابرسی شود. علاوه بر این، رابطه مثبتی بین هوش هیجانی و شک گرایبی حرفه ای وجود دارد، بدین صورت که حسابرسانی که هوش هیجانی بالاتری دارند شک گرایبی بیشتری دارند و نسبت به حسابرسانی که هوش هیجانی کمتری دارند، میزان ریسک را بالاتر ارزیابی می کنند. در نهایت، تحلیل متعادل سازی نشان داد که هوش هیجانی مکانیسم حائز اهمیتی است که آثار مشترک انواع مختلف فشار بر قضاوت و تصمیم گیری حسابرس جهت دهی و کنترل می کند.

یانگ (۲۰۱۳) در تحقیق خود با هدف بررسی اثر تعدیل هوش هیجانی بر قضاوت، تصمیم گیری و ارزیابی خطر در حسابرسان چنین بیان می کند که احساسات به عنوان یک عامل اساسی مهم می باشد که ممکن است با فشار و سایر متغیرهای موقعیتی و محیطی بر قضاوت و تصمیم گیری حسابرسان اثرگذار باشد. نتایج تحقیقات وی نشان می دهد که نفوذ هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس به طور مؤثر می تواند تمایل حسابرسان به شرکت در رفتار ناکارآمد به منظور بهبود کیفیت حسابرسی را کاهش دهد. علاوه بر این، رابطه مثبت بین هوش هیجانی و شک و تردید حرفه ای نشان می دهد که حسابرسان با هوش هیجانی بالا بیشتر تردید نموده و ارزیابی خطر بالاتری نسبت به حسابرسان با هوش هیجانی کم دارند.

هنیفی^{۱۱} (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان بررسی تاثیر خوش معنوی و هوش عاطفی (یا هوش هیجانی)، بر عملکرد حسابرسان به این نتیجه رسید که بین هوش معنوی و هوش عاطفی و تأثیر آن بر عملکرد حسابرسان ارتباط معنادار وجود دارد.

آنجلیدیز و ابراهیم^{۱۲} (۲۰۱۱) در تحقیق خود با هدف بررسی رابطه ای میان هوش هیجانی و تصمیم گیری و قضاوت اخلاقی به این نتیجه رسیدند که رابطه ای قوی بین این دو متغیر در افراد وجود دارد.

روش پژوهش

از آنجایی که این تحقیق به بررسی هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس می پردازد، بنابراین پژوهشی کاربردی است. از آنجایی که جهت گرد آوری داده های فصل دوم از کتاب، مجلات و سایت های معتبر علمی استفاده گردیده و همچنین برای گرد آوری اطلاعات جمعیت آماری، از ابزار پرسشنامه استفاده می گردد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس به تعداد ۱۰۰ نفر می باشد که به علت محدودیت در تعداد جمعیت آماری، حجم نمونه نیز به همان تعداد ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شده و با روش نمونه گیری به صورت تصادفی ساده و در دسترس انتخاب شد و پس از جمع آوری داده های پژوهش به کمک نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل انجام می گردد. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز بعد از فرم اطلاعات فردی که شامل جنسیت، تحصیلات، سن، و ... می باشد؛ دیگر اطلاعات مورد نیاز نیز با ابزار پرسشنامه به شرح زیر به دست خواهد آمد:

الف) پرسشنامه هوش هیجانی گلمن (۲۰۰۵)

سؤالاتی را که برای اجرای نهایی در نظر گرفته شده اند ۳۳ سؤال است. میزان همسانی آزمون ۳۳ سؤالی، در اجرای مقدماتی، به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵۱۳ بوده است. سؤالات این آزمون مربوط به ابعاد هوش هیجانی است که نمره هر کدام از آنها جداگانه محاسبه گردید. این مؤلفه ها شامل خودآگاهی، خودتنظیمی، خودانگیختگی، همدلی و مهارت های اجتماعی می باشد. هر آزمودنی شش نمره جداگانه دریافت می کند که پنج نمره آن مربوط به هر کدام از مؤلفه ها و یک نمره به صورت کل می باشد. شماره سؤالات مربوط به هر یک از ابعاد

⁹ Bhattacharjee And Moreno

¹⁰ Yaung

¹¹ Hanafi

¹² Angelidis And Ibrahim

¹³ Cronbach's Alpha

هوش هیجانی در جدول شماره زیر آورده شده است. در بعضی از سؤالات چنانچه آزمودنی گزینه اول را انتخاب کند، نمره یک و چنانچه گزینه پنج را انتخاب کند نمره پنج می گیرد و برعکس، اگر آزمودنی در سؤالات ۱۸، ۲۸، ۳۳، ۳۱، ۳۰، ۱۴، ۲۰، ۱۲، ۹، ۱، گزینه الف را انتخاب کند، نمره پنج می گیرد و چنانچه گزینه ب، ج، د، ه را انتخاب کند، به ترتیب نمره کمتر می گیرد. نمره گذاری سؤالات دیگر برعکس می باشد دامنه نمرات این پرسشنامه از ۳۳ تا ۱۶۵ بوده است.

ب) پرسشنامه سبک تصمیم گیری اسکات و بروس (۱۹۹۵)

این پرسشنامه مشتمل بر ۲۵ سوال با طیف لیکرت می باشد. به منظور سنجش هر یک از سبک های تصمیم گیری در این پرسشنامه ۵ سوال اختصاص داده شده است که بر اساس طیف ۵ درجه ای، تنظیم گردیده و ابعاد را اندازه گیری می نماید. مولفه های این پرسشنامه شامل پنج سبک تصمیم گیری مدیران است که شامل تصمیم گیری (۱) عقلانی (۲) شهودی (۳) وابستگی (۴) آنی (۵) اجتنابی می باشد. نتایج مطالعات انجام گرفته حاکی از روایی و پایایی بالای این پرسشنامه می باشد. پارکر (۲۰۱۱) روایی این پرسشنامه را ۰.۵ و ضریب پایایی آن را ۰.۹۲ گزارش نمودند.

یافته های تحقیق

فرضیه ۱: هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

بررسی وضعیت ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری حسابرس

وضعیت	سطح معناداری	t	معادله رگرسیون	بتا (ضریب رگرسیون)	F	ضریب تعیین (R ²)	سطح معناداری اسپیرمن	ضریب همبستگی اسپیرمن
تایید	۰/۰۰۰	۱۷/۸۳۹	$y = ۰/۶۴۶ X + ۱۳/۳۵۹$	۰/۸۷۴	۳۱۸/۱۳۳	۰/۷۶۴	۰/۰۰۰	۰/۷۰۵

میزان ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری حسابرس برابر ۰/۷۰۵ و سطح معناداری به دست آمده از ۰/۰۵ کمتر است (P-Value=0.000)، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین این دو متغیر همبستگی موثری وجود دارد. با توجه به یافته های به دست آمده از آزمون های فوق، این نتیجه استنباط می گردد که فرضیه تایید شده و هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

فرضیه ۲: هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

بررسی وضعیت ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس

وضعیت	سطح معناداری	t	معادله رگرسیون	بتا (ضریب رگرسیون)	F	ضریب تعیین (R ²)	سطح معناداری اسپیرمن	ضریب همبستگی اسپیرمن
تایید	۰/۰۰۰	۹/۷۹۱	$y = ۰/۰۹۷ X + ۶/۹۸۰$	۰/۷۰۳	۹۵/۸۷۱	۰/۴۹۵	۰/۰۰۰	۰/۵۸۱

میزان ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس برابر ۰/۵۸۱ و سطح معناداری به دست آمده از ۰/۰۵ کمتر است (P-Value=0.000)، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین این دو متغیر همبستگی موثری وجود دارد. مقدار R² یا ضریب تعیین (۰/۴۹۵) نشان می دهد که چه مقدار از متغیر وابسته، می تواند توسط متغیر مستقل تبیین و پیش بینی شود. در این فرضیه متغیر هوش هیجانی می تواند ۴۹ درصد از تغییرات متغیر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس را تبیین کرده بر آن تاثیر بگذارد. به طور کلی، با توجه به یافته های به دست آمده از آزمون های فوق، این نتیجه استنباط می گردد که فرضیه تایید شده و هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

فرضیه ۳: هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

بررسی وضعیت ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس

وضعیت	سطح معناداری	t	معادله رگرسیون	بتا (ضریب رگرسیون)	F	ضریب تعیین (R^2)	سطح معناداری اسپیرمن	ضریب همبستگی اسپیرمن
تایید	۰/۰۰۰	۵/۸۵۸	$y = ۰/۵۰۷ X + ۹/۶۱۳$	۰/۵۰۹	۳۴/۳۱۸	۰/۵۰۹	۰/۰۰۰	۰/۵۶۸

میزان ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس برابر ۰/۵۶۸ و سطح معناداری به دست آمده از ۰/۰۵ کمتر است ($P\text{-Value}=0.000$)، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین این دو متغیر همبستگی موثری وجود دارد. با توجه به یافته های به دست آمده از آزمون های فوق، این نتیجه استنباط می گردد که فرضیه تایید شده و هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد. فرضیه ۴: هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

بررسی وضعیت ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس

وضعیت	سطح معناداری	t	معادله رگرسیون	بتا (ضریب رگرسیون)	F	ضریب تعیین (R^2)	سطح معناداری اسپیرمن	ضریب همبستگی اسپیرمن
تایید	۰/۰۰۰	۱۰/۰۴۵	$y = ۰/۵۹۱ X + ۸/۲۷۹$	۰/۷۱۲	۱۰۰/۹۰۴	۰/۵۰۷	۰/۰۰۰	۰/۷۲۵

میزان ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای هوش هیجانی و کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس برابر ۰/۷۲۵ و سطح معناداری به دست آمده از ۰/۰۵ کمتر است ($P\text{-Value}=0.000$)، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین این دو متغیر همبستگی موثری وجود دارد. با توجه به یافته های به دست آمده از آزمون های فوق، این نتیجه استنباط می گردد که فرضیه تایید شده و هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج انجام این پژوهش نشان داد که هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد. همچنین هوش هیجانی بر کیفیت تصمیم گیری عقلانی حسابرس، کیفیت تصمیم گیری شهودی حسابرس و کیفیت تصمیم گیری وابستگی حسابرس در میان کارشناسان موسسات حسابداری در استان فارس تاثیر معنادار دارد. موضوعات تصمیم گیری و قضاوت، بخش مهم و حیاتی سیستم های حسابداری و حسابرسی محسوب می شوند که نیاز به شناخت مهارت های جدید برای آنها احساس می شود تا بتوان با آموزش این مهارت ها، تصمیم گیری ها و قضاوت ها را بهبود بخشید و اعتماد جامعه را نسبت به حرفه حسابداری و حسابرسی تقویت نمود. در حسابرسی، عملکرد شغلی و تصمیم گیری فرد به علت تأثیری که بر کیفیت حسابرسی می گذارد بسیار حایز اهمیت است. محیط کاری حسابرسی علاوه بر صفت های ویژه کارهای حسابرسی (مانند جدید بودن، غیر مستمر بودن و پیچیدگی)، شامل عنصر پاسخگویی، وجود و شفافیت استانداردهای حرفه ای، نیازهای صاحبکاران و استفاده کنندگان صورت های مالی و نقش کمیته های حسابرسی نیز می باشد ویژگی های حسابرس به عنوان تصمیم گیرنده شامل موضوعاتی از قبیل: استقلال، بیطرفی و درستکاری؛ تردید حرفه ای؛ معلومات، تجربه و دانش تخصصی؛ حفظ و صلاحیت حرفه ای؛ اولویت بندی خطر و جانبداری های بی مورد است که انتظار می رود تصمیمات حسابرسی را تحت الشعاع قرار دهند. یکی از مولفه های مهم در تصمیم گیری و قضاوت، هوش هیجانی است. تصمیمات، حتی تصمیمات ساده، به شدت، متاثر از محتوا و هوش هیجانی هستند. بی اعتنائی نسبت به هیجان ها، عدم مدیریت آن ها و مسامحه و غفلت در بیان آنها می تواند هزینه های گزافی را برای انسان در پی داشته باشد. مطالعات و پژوهش های نوین، نشان می دهند که فقدان هوش هیجانی می تواند آثاری مخرب در زمینه های فردی و اجتماعی ایجاد کند و برعکس تقویت و تحصیل آن، زمینه ساز موفقیت های بزرگ خواهد بود. نتایج تحقیقات صالحی و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس رابطه معناداری وجود

دارد. همچنین نقش میانجی متغیر سرمایه فکری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس مورد تایید قرار گرفت. مرادی و افشار ایمانی (۱۳۹۶) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین هوش معنوی و هوش هیجانی رابطه معنی داری وجود دارد. بین هوش معنوی و عملکرد حسابرسان رابطه معنی داری وجود ندارد. بین هوش هیجانی و عملکرد رابطه معنی داری وجود دارد و در نهایت هوش هیجانی رابطه بین هوش معنوی و عملکرد حسابرسان را واسطه‌گری می‌کند. یافته‌های تحقیقات مشایخی و اسکندری (۱۳۹۶) حاکی از آن بود که حسابرسان با هوش هیجانی بالاتر، قضاوت مناسب‌تری انجام می‌دهند. در حسابرسی برای قضاوت و تصمیم‌گیری از ویژگی‌های فردی و ساختاری استفاده می‌شود. با توجه به این موضوع که حسابرسی شامل قضاوت حرفه‌ای است، بررسی تأثیر ویژگی‌های حسابرسان بر قضاوت آنها، اهمیت دارد. هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) بیان کردند که نظریه هوش‌های چندگانه گاردنر (۱۹۸۳) و نظریه هوش هیجانی مایر و سالووی (۲۰۰۰)، به اهمیت هوش هیجانی کارکنان در تصمیم‌گیری اشاره می‌کند. مشارکت کارکنان در تصمیم‌گیری‌های سازمان و بکارگیری نظرات آنان در عمل باعث افزایش حس مسیولیت‌پذیری و تعهد در قبال تصمیمات اتخاذ شده می‌گردد و مدیران باید کارکنان را در پیشبرد امور سازمانی با توجه به صلاحیت و کارایی‌شان سهیم نموده و به نظرات آنها در خصوص مسایل سازمانی احترام قایل شوند و از این طریق کارکنان را در سازمان توانمند نمایند. زرین زاده (۱۳۹۵) به این نتیجه رسید که اثر مثبت و معناداری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس وجود دارد و همچنین از ابعاد چهارگانه هوش هیجانی دو بعد خود آگاهی و مدیریت روابط دارای اثر مثبت و معناداری بر عملکرد می‌باشد و دو بعد خود مدیریتی و آگاهی اجتماعی به تنهایی بر عملکرد افراد دارای اثر معنادار نمی‌باشد. مطالعات رجبعلی زاده (۱۳۹۵) نشان داد احساسات و حالات روانی مثبت و به ویژه منفی توسط حسابرسان، می‌تواند سبب جانبداری و سوگیری آنان و نهایتاً تأثیر سوء بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری شود (طاهری، ۱۳۹۶). یافته‌های بهاتاچارجی و مورنو (۲۰۱۳) حاکی از آن بود که حسابرسان، در طول فرایند حسابرسی، واکنش‌های احساسی، مانند دوست داشتن یا تنفر نسبت به پرسنل مشتری (صاحبکار)، یا اضطراب در مورد اجزای کار حسابرسی، خواهند داشت. همچنین در حین انجام حسابرسی ممکن است حالات خلقی مختلفی را تجربه کنند. تحقیق‌ها نشان می‌دهند که پیامد مهم احساسات و حالات خلقی که حسابرسان دچار آن می‌شوند، این است که این واکنش‌ها می‌تواند تصمیم‌گیری آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. یانگ (۲۰۱۲) دریافت که هوش هیجانی، به عنوان عامل کلیدی در مواجهه با احساسات و فشار در کار حسابرسی، است. وی بر چگونگی تأثیر هوش هیجانی بر رابطه میان فشار کاری (مثال، فشار بودجه زمانی و فشار انگیزه مشتری) و قضاوت حسابرس تمرکز نمود. به طور خاص، اثر تعدیل‌کننده هوش هیجانی بر قضاوت‌های حسابرس، هنگامی که تحت هر دو فشار داخلی و خارجی قرار دارد، را بررسی شد. نتایج نشان داد که اثر تعدیل‌کننده هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس عملاً می‌تواند تمایل او به درگیری در رفتار ناهنجار را کاهش داده و موجب بهبود کیفیت حسابرسی شود. علاوه بر این، رابطه مثبتی بین هوش هیجانی و شک‌گرایی حرفه‌ای وجود دارد، بدین صورت که حسابرسانی که هوش هیجانی بالاتری دارند شک‌گرایی بیشتری دارند و نسبت به حسابرسانی که هوش هیجانی کمتری دارند، میزان ریسک را بالاتر ارزیابی می‌کنند. در نهایت، تحلیل متعادل سازی نشان داد که هوش هیجانی مکانیسم حائز اهمیتی است که آثار مشترک انواع مختلف فشار بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرس جهت دهی و کنترل می‌کند. نتایج تحقیقات یانگ (۲۰۱۳) نشان داد احساسات به عنوان یک عامل اساسی مهم می‌باشد که ممکن است با فشار و سایر متغیرهای موقعیتی و محیطی بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان اثرگذار باشد. نتایج تحقیقات وی نشان می‌دهد که نفوذ هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس به طور مؤثر می‌تواند تمایل حسابرسان به شرکت در رفتار ناکارآمد به منظور بهبود کیفیت حسابرسی را کاهش دهد. علاوه بر این، رابطه مثبت بین هوش هیجانی و شک و تردید حرفه‌ای نشان می‌دهد که حسابرسان با هوش هیجانی بالا بیشتر تردید نموده و ارزیابی خطر بالاتری نسبت به حسابرسان با هوش هیجانی کم دارند. یافته‌های هنیفی (۲۰۱۲) حاکی از آن بود که بین هوش معنوی و هوش عاطفی و تأثیر آن بر عملکرد حسابرسان ارتباط معنادار وجود دارد. از عوامل مؤثر بر کیفیت تصمیم‌گیری حسابرسان، هوش هیجانی است. گلمن (۲۰۰۲) عناصر هوش عاطفی یا هوش هیجانی را به دو طبقه عناصر فردی و عناصر اجتماعی تقسیم می‌کند، عناصر فردی شامل خودآگاهی، خودکنترلی و انگیزش است و عناصر اجتماعی شامل همدلی و مهارت‌های اجتماعی است. خود آگاهی به معنای آگاه بودن از حالت روانی خود و نیز تفکر درباره آن حالت است (حاجیها و ملاسلطانی، ۱۳۹۵). هوش درون فردی هوشی است که به ما کمک می‌کند تا به آنچه انجام می‌دهیم، به افکارمان و احساساتمان و روابطی که بین تمام این امور وجود دارد معنا ببخشیم، با این وجود می‌توانیم یاد بگیریم خودمان و هیجانانمان را به خدمت بگیریم. هوش بین فردی، هوشی است که به ما امکان تنظیم روابط با دیگران، همدلی با آن‌ها، برقراری ارتباطات شفاف، و برانگیختن آن‌ها و فهم ارتباط بین آن‌ها را فراهم می‌سازد. با این هوش می‌توانیم به دیگران الهام ببخشیم و اعتمادشان را به خودمان خیلی سریع جلب کنیم.

هیجان فقط یک احساس نیست، بلکه نوعی رفتار است که در فرآیند کار و زندگی، بسیار مؤثر است؛ افراد برخوردار از هوش هیجانی، راحت‌تر ارتباط برقرار می‌کنند، راحت‌تر می‌خندند، راحت‌تر ابراز ناراحتی و دلخوری می‌کنند و آگاهی و درک بیش‌تری از احساسات و عواطف دیگران دارند. این افراد ضمن آن‌که به احساس و ارزش‌های دیگران احترام گذارده و در کنترل و راهبری هیجان‌های خود توانا و مقتدرند اما

توانایی برقراری ارتباط را با تملق، چاپلوسی، بله قربان‌گویی و عدم استقلال فردی، فکری و شخصیتی، یکی فرض نمی‌کنند و به‌همین دلیل است که این‌گونه افراد که به نخبگان و شایستگان معروف‌اند، درعین انعطاف‌پذیری و صمیمیت، بسیار مقتدر و قاطع نیز هستند.

تصمیم‌گیری بخش مهم و حیاتی در زندگی است. برخی افراد نسبت به دیگران در تصمیم‌گیری موفق‌ترند. درک این حقیقت در ۲۰ سال گذشته، توجه قابل ملاحظه‌ای نسبت به متغیرهای مؤثر بر تصمیمات افراد به خود جلب کرده است (لیبی، لوفت، ۲۰۱۳). این متغیرها در طیفی از متغیرهای فیزیولوژیکی تا متغیرهای روان‌شناختی قرار دارند، توجه به تفاوت‌های فردی بر مبنای مدل رابطه متقابل ویژگی‌های موضوع مورد تصمیم‌گیری و ویژگی‌های فردی تصمیم‌گیرنده، باعث شکل‌گیری رفتار تصمیم‌گیری شده است. پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه تصمیم‌گیری نشان می‌دهند که افراد به کمک عواملی مشخص به تصمیماتی متفاوت می‌رسند. این عوامل به ویژگی‌های افراد یا دانش آن‌ها مربوط است. منظور از ویژگی‌های افراد همان تفاوت‌های فردی است که از سبک‌های شناخت، سبک‌های انگیزش و شخصیت ناشی می‌شود. عواملی که به دانش مربوط می‌شوند، شامل استعدادهای پردازش، توانایی‌های فطری و تخصصی دانش‌قبلی. در سبک تصمیم‌گیری عقلانی، فرد از همه راه‌حل‌ها مطلع است و می‌داند که هر تصمیمی به چه نتیجه‌ای می‌انجامد و می‌تواند نتایج حاصل از تصمیم‌گیری را بر حسب اولویت (بیشترین نفع) مرتب و سازماندهی کند (ابری، ۲۰۱۵). تا با استفاده از یک استراتژی بهینه‌سازی حصول به اهداف را به حداکثر رساند (هی و میسکل، ۲۰۱۶). بنابراین افراد در این سبک تمامی راه‌حل‌های ممکن را تعیین و ارزشیابی نموده و با تعیین عواقب هر یک از این راه‌حل‌ها بهترین راه‌حل را انتخاب می‌کنند. وکسلر (۱۹۴۰ به نقل از بار - اون، ۲۰۰۰) بر ابعاد غیرعقلانی هوش عمومی تاکید کرده است، عبارت زیر بیانگر تاکید وکسلر بر مفهوم هوش هیجانی است: «سوال اصلی این است که آیا توانایی‌های غیرعقلانی، یعنی توانایی‌های هیجانی و فطری عوامل قابل قبولی برای هوش کلی می‌باشد؟ من کوشیده‌ام نشان بدهم که علاوه بر عوامل عقلانی، عوامل غیرعقلانی وجود دارد که تعیین‌کننده هوش‌اند، چنانچه مشاهدات آتی تاییدکننده این فرضیه باشد، نمی‌توان فرض کرد که بتوان هوش کلی را بدون لحاظ کردن عوامل غیرعقلانی محاسبه کرد». به اعتقاد هریس (۲۰۱۶) تأخیر در تصمیم‌گیری تا آخرین درجه ممکن به سه دلیل عاقلانه است: - محیط تصمیم وسیع‌تر شده، اطلاعات بیشتر در زمان کافی برای تفکر، فراهم می‌آید. - گزینه‌های جدید شناخته و یا به وجود می‌آیند. - تفکر و تعقل و همچنین کسب تجارت بیشتر، اولویت‌ها و ترجیحات تصمیم‌گیرنده‌ها را تغییر می‌دهد. یافته‌های اعتباریابان و همکاران (۱۳۹۳) حاکی از آن بود که از بین سبک‌های تصمیم‌گیری، سبک عقلایی قادر به پیشبینی هوش هیجانی است. در انتخاب سبک تصمیم‌گیری و میزان هوش هیجانی بر اساس جنسیت تفاوت معناداری به دست نیامد؛ ولی بر اساس تحصیلات تفاوت معناداری مشاهده شد.

منابع و مراجع

- [۱] احمدی‌رق‌آبادی، ع. (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط هوش هیجانی و بهداشت روانی در دانش‌آموزان مقطع پیش‌دانشگاهی شهر رشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه گیلان. دانشکده علوم انسانی.
- [۲] آزاد، ح. (۱۳۹۶)، سلامت روان از دیدگاه ایس، فصلنامه اصول بهداشت روانی، شماره چهارم.
- [۳] اصلانی، ل. (۱۳۸۹)، رابطه بین نگرش به ریاضی، خودکارآمدی و اضطراب امتحان در دانش‌آموزان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه روانشناسی.
- [۴] اعتباریان، اکبر؛ خیرمند، مرضیه و صادقی، آرزو. (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سبک‌های تصمیم‌گیری مدیران کارخانه پلی‌اکریل اصفهان، فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، دوره ۱۹.
- [۵] افروز، غلامعلی. (۱۳۹۲). روان‌شناسی تربیتی. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان کشور.
- [۶] اکبر زاده، ن. (۱۳۹۳). "هوش هیجانی دیدگاه مایر و سالووی و دیگران". تهران: انتشارات فارابی.
- [۷] باقری، ن. (۱۳۹۱)، بررسی رابطه میان باورهای غیرمنطقی و سلامت روان معلمان مقطع راهنمایی و ابتدایی شهرستان چالوس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- [۸] بیرامی، م. (۱۳۹۴)، بررسی اثربخشی هوش هیجانی بر ابراز وجود، خودکارآمدی و سلامت روانی دانش‌آموزان، فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، سال سوم، شماره ۱۱.
- [۹] پورشایگان، م. حسینیان، س. یزدی، س. م. (۱۳۹۱)، رابطه باورهای غیرمنطقی با میزان رضایت شغلی مشاوران دبیرستانهای شهر تهران، تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، جلد ۴، شماره ۱۴، صص ۶۸-۵۵.
- [۱۰] پیرحسینلو، مح. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین خودکارآمدی ریاضی، اضطراب ریاضی، انتظار عملکرد ریاضی در پیشرفت ریاضی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- [۱۱] تابش، فهیمه و زارع، حسین. (۱۳۹۱)، تاثیرآموزش مهارت‌های هوش هیجانی بر سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی، شهودی، اجتنابی، وابسته و آنی، مجله علوم رفتاری، دوره ۶، شماره ۴.
- [۱۲] حاجبها، زهره و ملاسلطانی، جمال. (۱۳۹۵)، بررسی رابطه هوش عاطفی و هوش تحلیلی با عملکرد حساب‌رسان، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال نهم، شماره ۲۸.
- [۱۳] حدادی‌کوهسار، ع. ا. (۱۳۹۶)، رابطه مؤلفه‌های هوش هیجانی با سلامت روان‌شناختی و موفقیت تحصیلی: نقش تعدیل‌کنندگی جنس، مجله دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی دانشگاه خوارسگان، شماره ۲۲، صص ۹۹-۱۱۸.
- [۱۴] حسینی‌چنار، ف. (۱۳۹۲)، رابطه هوش هیجانی با باورهای غیرمنطقی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرقدس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج.
- [۱۵] حیدری، الهام، مرزوقی، رحمت‌الله. (۱۳۹۱). بررسی و مقایسه سبک‌های عمومی تصمیم‌گیری در مدیران دانشگاه مطالعه موردی: دانشگاه شیراز. دانشگاه آزاد مرودشت. فصلنامه علمی پژوهشی. سال سوم. شماره دوازدهم.
- [۱۶] حیرانی، فروغ؛ وکیلی‌فرد، حمید رضا و رهنمای رودپشتی، فریدون. (۱۳۹۶)، حرفه‌ای‌گرایی و قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان، فصلنامه علمی پژوهشی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال ششم، شماره ۲۲.
- [۱۷] خسروجردی، ر. خانزاده، ع. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه هوش هیجانی با سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه تربیت معلم سبزوار، مجله دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سبزوار. دوره ۱۴، شماره ۲، صص ۱۱۶-۱۱۰.
- [۱۸] دست‌مرد، م. صفایی‌مقدم، م. پاک‌سرشت، م. ج و شهنی‌بیلاق، م. (۱۳۹۱)، بررسی مبانی نظری ایده خودکارآمدی به عنوان هدف تربیتی، پژوهش‌نامه میانی‌تعلیم و تربیت دانشگاه فردوسی مشهد، سال ۲، شماره ۲.
- [۱۹] رابینز، استیفن. (۱۳۹۷). رفتار سازمانی، مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها. ترجمه علی‌پارسائیان، محمد اعرابی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ هشتم.
- [۲۰] رادفر، شهرام و حسینی، علی. (۱۳۸۷). بررسی سلامت روانی فرزندان ۱۵-۱۸ ساله جانبازان. مجله طب نظامی، ۲۵-۴۰، ۳.
- [۲۱] روایتی، رضاعلی؛ طالب‌نیا، قدرت‌الله و حساس‌یگانه، یحیی. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین فلسفه اخلاق فردی و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با رفتار کاهنده کیفیت حسابداری، فصل‌نامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال ششم، شماره شانزدهم.

- [۲۲] زرین زاده، حمید رضا. (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر هوش هیجانی حسابرس بر عملکرد حسابرس، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حسابرسی، دانشگاه بین المللی امام رضا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه حسابداری.
- [۲۳] زیبا کلام، ف. (۱۳۸۸)، سیر اندیشه فلسفی در غرب. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- [۲۴] ساروخانی، ب. (۱۳۹۲)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ هشتم.
- [۲۵] صالحی، اله کرم؛ قیصری، طاهر و تامرادی، علی. (۱۳۹۷)، تاثیر هوش هیجانی بر عملکرد حسابرس با نقش واسط سرمایه فکری، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۱، شماره ۴.
- [۲۶] طاهری، بهناز. (۱۳۹۶)، بررسی تاثیر استرس شغلی حسابرسان بر کیفیت حسابرسی (مورد مطالعه در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار)، فصلنامه پژوهش های جدید در مدیریت و حسابداری ۴.
- [۲۷] عرب صالحی، مهدی و میرزایی، مهدی. (۱۳۹۵)، کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابرسی، فصلنامه حسابدار رسمی، شماره ۳۳.
- [۲۸] فهیمی، میلاد، احسان حسانی و محمد دلاور. (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین هوش هیجانی و عملکرد کارکنان شرکت های توزیع برق فارس، دومین همایش ملی علوم مدیریت نوین، استان گلستان، گرگان.
- [۲۹] قاسمی، حمیدرضا، مجید زنجیردار و حسن رحمتی. (۱۳۹۲)، تعیین تأثیر ابعاد هوش هیجانی بر عملکرد کارکنان ناجا در شهرستان اهواز، فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، شماره ۳.
- [۳۰] قربان زاده ام لیلا. (۱۳۹۲)، تاثیر هوش معنوی بر عملکرد کارکنان در سازمان. نشریه مدیریت منابع انسانی، دوره پنج، شماره ۲۲.
- [۳۱] کرمی نوری، رضا؛ (۱۳۹۶). مطالعه عوامل مؤثر بر احساس شادی و بهزیستی در دانشجویان دانشگاه تهران. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، سال سی و نهم، شماره ۳.
- [۳۲] گلمن دانیال. (۲۰۰۵)، هوش هیجانی؛ ترجمه: نرجس پارسا؛ تهران: رشد.
- [۳۳] لیو بوچانان، اندرو اوکانل. (۲۰۱۸). تاریخچه تصمیم گیری. ترجمه دکتر عبدالرضا رضایی نژاد، نشریه گزیده مدیریت، سال هفتم، شماره ۵۷
- [34] Angelidis, J. & Ibrahim, N. (2011). The impact of emotional intelligence on the ethical judgment of managers. *Journal of Bus Ethics*, 99, 111–119.
- [35] Bar-on, R. (1997), *The emotional intelligence inventory (eeq-i): technical manual*. Toronto, Canada: multi-health system.
- [36] Bhattacharjee, S., Moreno, K, (2013), “The Impact of Affective Information on the Professional Judgments of More Experienced and Less Experienced”, *Journal of Behavioral Decision Making*, 15(4), PP.361-377.
- [37] Cogeta JF, Haagb Ch, Gibson DE. (2011). Anger and fear in decision making: The case of film directors on Set. *Published in European Management Journal*. 29(6):476490
- [38] Cook, L.C & Kearney, C.A, (2010). Parent and youth perfectionism and internalizing psychopathology, *Personality and Individual Differences*, 46, 325 -330.
- [39] Coopman, T., & Pearl, G. N. (2010). A contextual-moderator analysis of emotional autonomy and adjustment in adolescence. *Child Development*, 66, 793–811.